

mijnbouw beweegt noord en zuid

Ramp Poopómeer

Van zoutmeer naar zoutvlakte

December 2012

December 2013

December 2014

December 2015

Bron: <https://worldview.earthdata.nasa.gov>

PERSDOSSIER: Tweede grootste meer van Bolivia, het Poopómeer, staat droog. Klimaatverandering, El niño en vervuilende mijnbouwprojecten heffen hun tol. Er moeten dringende maatregelen genomen worden voor de vissersgemeenschappen en het herstel van het meer. Het eerste geval van klimaatvluchtelingen in Bolivia!

CATAPA en Solidaridad Nación Uru

Ramp Poopómeer

Inhoud

[Samenvattend artikel: Akkoord van Parijs komt te laat voor Poopómeer](#)

[Transcriptie van het interview van Limbert Sánchez: Aandacht komt te laat voor het Poopómeer](#)

[Historiek en situatieschets](#)

[Wie is CATAPA?](#)

[Wie is Solidaridad Nación Uru?](#)

[Contact](#)

[Meer informatie](#)

Samenvattend artikel:

Akkoord van Parijs komt te laat voor Poopómeer

Het Poopómeer, het tweede grootste meer van Bolivia na het Titicacameer, staat bijna droog. Een meer dat ooit de grootte had van twee Belgische provincies is gekrompen tot zo'n 4% van wat het vroeger was. Wat overblijft is een plas water met een diepte van 30 à 40 cm. Een gevolg van klimaatverandering, droogte en de vernielende kracht van de extractieve industrie.

© Solidaridad Nación Uru

De Uru's, mensen van het water

Rondom het Poopómeer wonen de Uru's, een inheemse gemeenschap die rond en op het water leefde. Hun levenswijze was hoofdzakelijk gebaseerd op jacht en visvangst. Een leven in evenwicht met *Pacha Mama* (moeder aarde) en *Mama Khota* (moeder meer). De Uru's vormen een kleine minderheid die leeft te midden van Aymara's, Quechua's en mestiezen die de overgrote meerderheid van de bevolking op de Boliviaanse hoogvlakte uitmaken. Ze vormen reeds vele jaren een misprezen bevolkingsgroep.

Vorig jaar, op 18 november 2014, spoelden tienduizenden dode vissen en honderden dode vogels aan op de westelijke oever van het Poopómeer. Het waterpeil was sterk gedaald waardoor het zoutgehalte toegenomen en het zuurstofgehalte gedaald was. Het water van het meer was sowieso al zwaar verontreinigd met zware metalen en had al een lage zuurtegraad door de alomverteenwoordigde aanwezigheid van mijnbouw. Voor de hele gemeenschap viel hun voornaamste bron van inkomsten plots weg. Sinds die dag liggen de boten op het droge en wordt er amper nog vis gevangen.

Een volk dat nooit leerde lama's te domesticeren, leeft nu op een bodem die te vervuild is om voedsel te telen. Het actieve gedeelte van de bevolking heeft geen keuze: verhuizen naar de stad is de enige mogelijkheid om aan werk en voedsel te geraken. Vele jonge gezinnen trekken naar Oruro (de hoofdstad van het departement) of reizen meteen door naar de buurlanden Chili en Argentinië. De achterblijvers – vooral de ouderen – blijven verweesd achter.

Van meer naar zoutvlakte

Oruro is zeer rijk aan minerale afzettingen zoals, tin, zink, lood, wolfram, koper, goud en zilver. Het departement kent dan ook een eeuwenlange geschiedenis van mijnbouwactiviteiten. De hoogvlakte is een erg droge regio, en water is er een schaars goed. De Desaguadero-rivier kronkelt zich als een levensader vanuit het Titicacameer naar het Uru Uru-meer en vervolgens naar het Poopómeer. Dat water is niet enkel een levensverzekering voor landbouwers en vissers, helaas is het dat ook voor mijnbouwondernemingen. Langsheen de rivier bevinden zich zo'n 350 mijnbouwsites; van private mijnbouw (meestal in handen van internationale mijnbouwconcerns of lokale dochtermaatschappijen) tot coöperatieven en het staatsbedrijf COMIBOL.

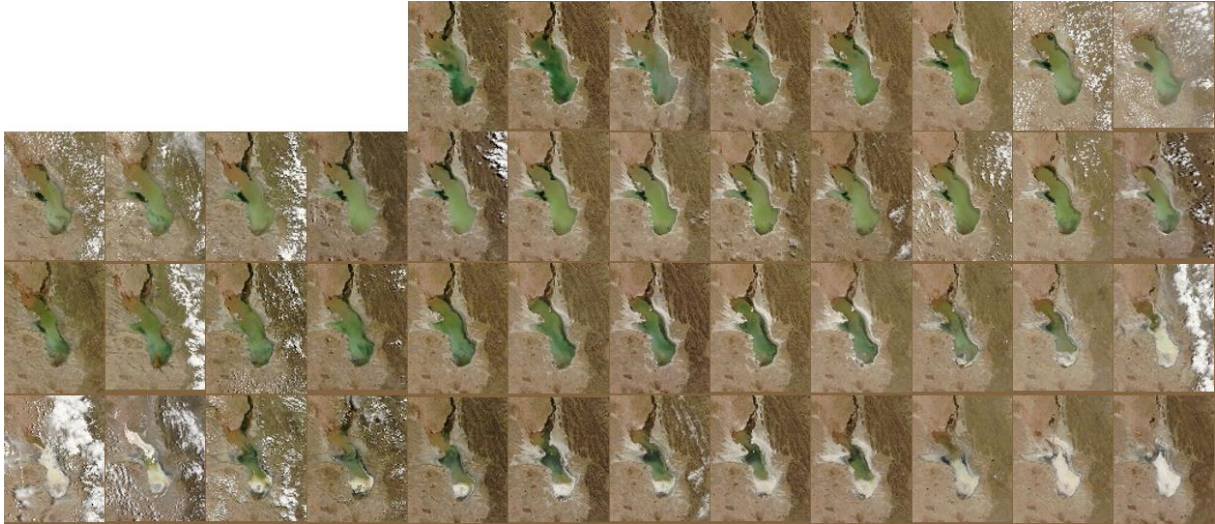
De mijnen lozen zware metalen en enorm veel sedimenten, waardoor de rivieren, die het meer moeten voeden, dichtslibben. Op die manier raakt er veel minder water van het vochtiger noorden naar het droge zuiden van de altiplano. Het nadeel van dit gebied is, dat het een enorm bassin vormt, zware metalen die er inkomen, kunnen op een natuurlijke wijze ook niet meer afvloeien en blijven eeuwig aanwezig. Momenteel bedraagt het debiet dat de rivier binnenstroomt zo'n 4 m³/seconde, in sterk contrast met het gemiddelde debiet van 66 m³/seconde tijdens de tweede helft van vorige eeuw.¹

Op de vlucht voor het veranderende klimaat

Vissers die heel hun leven de fluctuaties van de waterstand van het meer hebben kunnen volgen, zijn erg bezorgd. Het waterniveau daalt jaarlijks vanaf mei, wanneer het regenseizoen op zijn einde loop loopt. De aanvoer van nieuw water via de rivieren blijft uit tot de start van de regens in november en december.

---

¹ R. PILLCO ZOLÁ & L. BENGTTSSON (2006) Long-term and extreme water level variations of the shallow Lake Poopó, Bolivia, *Hydrological Sciences Journal*, 51:1, 98-114.

Satelifotos van de laatste vier jaren (boven naar onder: 2012-2015), weergegeven voor de 12 maanden (links naar rechts) Bron: <https://worldview.earthdata.nasa.gov>

Sommige jaren staat het water lager dan gewoonlijk, maar nooit stond het meer over zijn volledige oppervlakte droog. Variaties zijn sterk afhankelijk van de El Niño-oscillatie en dit jaar hebben we te maken met één van de sterkere El Niño-jaren. Toch valt er de afgelopen jaren een zeer duidelijke tendens waar te nemen, die in verband wordt gebracht met de klimaatsverandering. Vermoedelijk zal het meer nooit meer zijn vroegere vorm aannemen. Het Akkoord van Parijs komt te laat om nog – letterlijk – het tij te keren voor de vissers van het Poopómeer. Deze nieuwe klimaatvluchtelingen kunnen moeilijk anders dan hun leven volledig omgooien en andere oorden opzoeken.

Sinds 2002 zijn de meren Poopó en Uru Uru erkend als Ramsar-gebied, beschermd vanwege hun belangrijke waarde als *wetland* voor migrerende watervogels. Die status van internationaal beschermd natuurgebied maakte echter niks uit voor de overheden, noch voor de bescherming van het water tegen vervuiling door de mijnbouwactiviteiten, noch voor nemen van maatregelen voor mitigatie van de klimaatsverandering. Een grote gemiste kans.

Meteen is dit een reden te meer om onze consumptie van metalen én de uitstoot van broeikasgassen dringend te beperken!

Transcriptie van het interview van Limbert Sánchez:

Aandacht komt te laat voor het Poopómeer

De Altiplano, het hoogland, is een vlakte op ca. 4.000 m hoogte. Daar ligt het Poopómeer dat grotendeels wordt gevoed met water dat van het Titicameer, via de Desaguadero rivier naar het meer stroomt. Het Poopómeer is het tweede grootste meer van Bolivia na het Titicameer en had ooit de grootte van een Belgische provincie. Gezien de hoge verdamping en de rijkdom aan mineralen in het gebied is het Poopómeer een zout meer geworden. Momenteel blijft er nog zo'n 4% van het meer over waardoor het thema uiteindelijk nationale (en internationale) aandacht krijgt. De invloed van de mijnbedrijven aan de bron van het meer in combinatie met het veranderend klimaat zijn niet houdbaar.

Men wordt pas wakker als het te laat is

De lokale organisatie CEPA (Centrum voor Ecologie en Andesvolkeren) geeft aan bezorgd te zijn om de situatie. Limbert Sánchez, coördinator bij CEPA, vertelt voor de nationale televisie: "Reeds in 2007, bij het ontstaan van CEPA, hielden we ons bezig met het bewust maken van de bevolking en de overheden. We

organiseerden evenementen en deden onderzoek naar dit probleem van het Poopómeer. Steeds zonder veel reactie van de kant van de overheid.”

Nu vastgesteld wordt dat het meer zo goed als leeg staat, begint het onderwerp belangstelling te krijgen in nationale en zelfs internationale media. Hierdoor lijkt nu ook de overheid in actie te schieten.

Één van de grootste problemen van het Poopómeer is waterschaarste. Van de 23 zijrivieren die uitmonden in het meer, komt in het meer amper nog water binnen. De belangrijkste voedingsbron is de Desaguadero-rivier, die de verbinding maakt tussen het Titicacameer en het Poopómeer. 90% van het water in het meer is afkomstig van de Desaguadero.

Limbert vertelt: “Er blijft nog slechts 4% van het oorspronkelijke Poopómeer over. Het is een kleine plas geworden in het midden van wat eens het meer was. Na het bezoek van de gouverneur vandaag, heeft ook deze bevestigd dat het meer stervende is. Een realiteit die we moeten aanvaarden.”

De keerzijde van rijkdom aan grondstoffen

Een ander probleem dat Limbert aanhaalt is de verontreiniging veroorzaakt door mijnbouw. Er zijn verschillende ontginningen langs de Desaguadero, maar ook langs een aantal andere rivieren uit het Poopó-bekken. In totaal telt de regio zo'n 150 mijnbouwoperaties, die samen het water vervuilen met koper, zink, arseen, cadmium enz.

Volgens studies uitgevoerd door de lokale regeringen zelf, stroomt er per dag in het meer onder andere:

- 760 kg arseen
- 46 kg cadmium
- 100 kg koper
- 119 kg lood
- 1328 kg zink

Een ander probleem dat versterkt wordt door deze mijnbouw activiteiten is sedimentatie. Dagelijks stroomt er sediment het meer in, overeenkomstig met zo'n 200 vrachtwagens die fijne deeltjes in het meer lozen. Het meer wordt gevuld met sediment en is momenteel nog slechts 40 à 50 cm diep.

Waarom werd nooit eerder actie ondernomen?

Op de vraag waarom nooit eerder actie werd ondernomen, antwoordt Limbert: “In 2010 werd het programma voor het Poopó-bekken (Progama Cuenca Poopó) opgericht door de Europese Unie met een financiering van ca. 14 miljoen euro. Hiermee hebben ze enkele studies kunnen uitvoeren, maar de uiteindelijke werkzaamheden werden nooit uitgevoerd.” Het zou een heel verschil maken als men het aanwezige slib in de rivier, de Desaguadero, zou ruimen. Momenteel stroomt het water van de Desaguadero in het meer met een debiet van 4 m³ per seconde, wat vroeger eerder 54 tot 58 m³ water per seconde was. Het ruimen vergt echter enorme financiële middelen, namelijk miljoenen euro's.

Een ander gigantisch probleem zijn de vele mijnen in Oruro. Ze hebben geen dammen om het sediment tegen te houden en geen zuiveringsinstallaties voor het vervuilde en zure water dat uit de mijn stroomt. Oruro mag dan misschien een regio zijn met een lange mijnbouw geschiedenis, maar de ecologische schulden die het achter laat - waaronder het verdwijnen van het Poopómeer - zijn niet te verantwoorden.

Limbert vertelt hoe CEPA al sinds 2007 aandringt, met dialoog, maar ook door een optocht naar La Paz in 2009 waarbij men aandacht van de regering vroeg voor het meer. Ook in 2013 organiseerden de Uru's een tocht om enige aandacht voor het probleem te vragen, maar de reacties daarop waren zeer beperkt. Men hoopt dat met de huidige gebeurtenissen en aandacht de regering niet anders kan, dan met concrete oplossingen komen om het Poopómeer te redden.

Bekijk het interview met Limbert Sánchez op

https://www.youtube.com/watch?list=PLV8oHfleo8zky7BZEaSuYxcKmdTC6COuC&v=fcXclugz_Ac

Historiek en situatieschets

Tijdslijn

- 2001: Goedkeuring concessierechten mijnbouwproject Kori Chaca (Inti Raymi) met als gevolg hoog verbruik en hoge contaminatie van het water uit het Poopóbekken
- Juli 2002: Uru uru- en Poopómeer erkend als Ramsargebied volgens de internationale conferentie inzake draslanden en watervogel
- 2009: Poopóbekken erkend als 'ecologisch rampgebied'
- November 2014: Massale sterfte vissen en vogels Poopómeer
- December 2015: Het Poopómeer droogt uit

Wie is CATAPA?

CATAPA vzw is een jonge beweging in België. We werken rond (anders)globalisering en duurzame ontwikkeling in Latijns-Amerika en focussen hierbij op de problematiek van grootschalige mijnbouw. CATAPA staat voor Comité Académico Técnico de Asesoramiento a Problemas Ambientales, letterlijk Technisch Academisch Comité voor Bijstand bij Milieuproblemen. Concreet ondersteunen we boerengemeenschappen die bedreigd worden door mijnbouwmultinationals in de partnerlanden Peru, Guatemala en Bolivia. CATAPA volgt ook een aantal open pit-mijnbouwcases binnen Europa op, vooral in Roemenië en Griekenland. In België doen we aan onderzoek, sensibilisering en netwerking.

www.catapa.be

Wie is Solidaridad Nación Uru?

Solidaridad Nación Uru werd opgericht in 2013 ter ondersteuning van de Uru's in het Boliviaanse departement Oruro.

De coördinator van de feitelijke vereniging uit Zwevegem, West-Vlaanderen, is mede-oprichter van een centrum voor ecologie en Andesvolken: het Centro de Ecología y Pueblos Andinos (CEPA), reeds twintig jaar gevestigd in Oruro met een zeer sterke werking aldaar.

Aangezien de verantwoordelijke van Solidaridad Nación Uru zelf daarna enkele jaren in het departement Oruro heeft gewerkt was de nood hoog om, eenmaal terug in België, een vereniging op te richten die werkelijk steun kan bieden aan een deel van de oorspronkelijke en armste bevolking van het departement Oruro, gelegen op de Andeshoogvlakte van Boliviaë.

www.chullpa-uru.org

Contact

CATAPA
Maria Hendrikaplein 5 bus 401
9000 Gent

www.catapa.be

CEPA
www.ceptaoruro.org

Hanne.Cottyn@catapa.be - 0032/479581186
Silke.Ronsse@catapa.be - 0032/489412274
Solidaridad.Oruro@gmail.com

Meer informatie

Aanloop – briefing van onze reporters ter plaatse:

- 08/05/2015 <http://www.mo.be/wereldblog/boliviaanse-vissersgemeenschappen-eisen-verbetering>
- 17/03/2015 <http://catapa.be/es/noticias/vervuiling-het-poopó-meer-harde-cijfers-en-de-weg-naar-beter>
- 05/03/2015 <http://www.mo.be/wereldblog/ze-blijven-sterven-en-niemand-kijkt-om>
- 13/11/2013 <http://www.mo.be/wereldblog/emma-timmerman/cuenca-poopo-en-de-bouw-van-een-dijk-2>
- 28/04/2012 <http://www.mo.be/wereldblog/mathias-monbaliu/een-magere-vangst-dit-jaar>

Internationale persberichten over de ramp:

- 22/01/2016 The Guardian: <http://gu.com/p/4g3ah/sbl>
- 21/01/2016 National Geographic: <http://news.nationalgeographic.com/2016/01/160121-lake-poopo-bolivia-dried-out-el-nino-climate-change-water/>

Nederlandstalige persberichten over de ramp:

- 18/12/2015 <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/18/het-verdwenen-poopomeer-in-bolivia> (in beeld)
- 24/12/2015 http://www.standaard.be/cnt/dmf20151224_02036771
- 22/1/2016 <http://dredactie.be/cm/vrtnieuws/videozone/nieuws/buitenland/1.2553436>
- 22/1/2016 <http://www.demorgen.be/wetenschap/tweede-grootste-meer-van-bolivia-is-opgedroogd-en-komt-misschien-nooit-meer-terug-b5206143/1r5G4e/>
- 18/1/2016 <http://www.dewereldmorgen.be/blog/charlottechristiaens/2016/01/18/akkoord-van-parijs-komt-te-laet-voor-poopo-meer>
- 22/1/2016 http://www.standaard.be/cnt/dmf20160122_02083861?section=65532063&utm_source=standaard&utm_medium=newsletter&utm_campaign=avondupdate&M_BT=900055968323&adh_i=d_e3df851265099491f6877ee04222090&imai=

Spaanstalige persberichten over de ramp:

- 01/01/2016 http://www.eldiario.net/noticias/2016/2016_01/nt160101/editorial.php?n=15&-el-lago-poopo-en-gran-peligro
- 29/12/2015 http://www.lostiempos.com/diario/actualidad/economia/20151229/ejecutan-5-acciones-para-preservar-al-poop%C3%B3_327782_728104.html
- 23/12/2015
http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/12/151223_ciencia_bolivia_lago_poopo_desaparicion_se_guia_wbm
- 18/12/2015 http://www.la-razon.com/sociedad/Desastre-desaparecen-especies-animales-seguia-Poopo_0_2401559848.html

- 13/12/2015 <http://www.lapatriaenlinea.com/?t=ambientalistas-reprochan-apata-a-de-autoridades-para-salvar-el-lago-poopa&nota=241935>